HEUNI
The European Institute for
Crime Prevention and Control,
affiliated with the United Nations

EAPL
EUROPEAN ASSOCIATION OF PSYCHOLOGY AND LAW

Policy brief 1/2024

Basert på artikkelen (white paper): Research-Based Recommendations by the European Association of Psychology and Law, publisert i Psychology, Crime & Law, 2024. https://doi.org/10.1080/1068316X.2024.2324098

Avhør av barn: Anbefalinger fra the European Association of Psychology and Law (EAPL)

European Association of Psychology and Law (EAPL) er en vitenskapelig sammenslutning av forskere og fagfolk innenfor rettspsykologi, fra forskjellige land. Vår ambisjon er at forskningen har relevans for utvikling av rettssystemene i Europa og globalt. https://eapl.eu/

Det europeiske instituttet for kriminalitetsforebygging og -kontroll, tilknyttet FN (HEUNI) er det europeiske regionale instituttet i FNs programnettverk for strafferett og kriminalitetsforebygging. Vi er et uavhengig forsknings- og policy-institutt som streber etter å gjøre vitenskapelig forskning innen kriminalpolitikk bedre kjent og mer tilgjengelig for fagfolk og beslutningstakere. https://heuni.fi

INNLEDNING

Når barn er ofre for forbrytelser, vold eller overgrep, er deres forklaringer om hendelsene ofte hovedbeviset i etterforskningen. Internasjonalt – både i og utenfor Europa – er det imidlertid stor variasjon i hvordan barn blir avhørt under etterforskningen og i domstoler. Bekymringsfullt nok er noen av avhørsmetodene som brukes ikke basert på forskning og kan til og med være skadelige både for barna og for resultatene av de strafferettslige eller sivilrettslige prosessene. Innenfor relevant vitenskapelig forskning er det derimot ganske klart etablert gylne standarder – beste praksis – for hvordan rettslige avhør av barn skal gjennomføres. Hensikten med disse anbefalingene er å formidle dagens state-of-the-art med hensyn til rettslige avhør av barn til relevante fagpersoner ved å gi dem en lett tilgjengelig oversikt over sentrale nettverk for praktikere, som Promise Barnahus network.

I White Paper on Forensic Child Interviewing presenterer vi sentrale funn om avhør av barn i etterforsking og andre rettslige sammenhenger og fremhever forskningsbasert praksis for avhør av barn på en måte som er gyldig, pålitelig og barnevennlig. Vårt mål er å gi retningslinjer for beste praksis for rettslige avhør av barn som bør følges i alle europeiske land. Et relatert mål er å hjelpe fagfolk med å redusere unødvendig og uønsket variasjon i avhørspraksis og advare mot mulig skadelig praksis. Disse kollektive anbefalingene er utarbeidet av en stor gruppe forskere knyttet til EAPL, hvorav noen har nylige doktorgrader om barneofre og vitner, andre utfører praktisk arbeid på feltet og mange av bidragsyterne er etablerte forskere innenfor feltet etterforskningsavhør. Anbefalingene gjenspeiler kjernen i Barnahus-standarden nr 6 og gir ytterligere informasjon om hvordan disse kan følges i praksis og er i tråd med de såkalte Mendez-prinsippene; prinsipper for effektive avhør for etterforskning og informasjonsinnhenting.

Mens protokoller som er utviklet for etterforskning av overgrep mot barn kanskje må endres for å brukes i andre typer saker, gjelder kjerneprinsippene for avhør av barn i alle retts- eller andre etterforskningsprosesser. Dette inkluderer saker der barn er mistenkte, i forbindelse med barnevern eller annen strafferettslig etterforskning som menneskehandel (der barn kan oppfattes som både offer og gjerningsperson).

Viktige anbefalinger

1. Å forstå barneofre og vitner

I Europa og globalt gjennomfører personer med forskjellige fagkompetanse avhør av barn som kan ha vært ofre for forbrytelser, vold og omsorgssvikt eller med barnegjerningspersoner. Ingen enkelt profesjon sikrer kompetanse på alle de områder som er nødvendige for å gjennomføre barneavhør på en dyktig og profesjonell måte. Avhører trenger dyp forståelse av barns hukommelse, språklige ferdigheter og mulige tilleggsbehov, de sosiale mekanismene som påvirker barn når de diskuterer med voksne, barns mottakelighet for forslag fra voksne samt faktorer som påvirker avsløring. I tillegg må avhører forstå viktigheten av å skape god relasjon med og støtte barnet gjennom hele avhøret, samt kunne opprettholde den gode relasjonen til barnet. De trenger også en forståelse av det praktiske ved strafferettslige og sivile etterforskninger og den relevante rettslige konteksten som avhøret finner sted i.

2. Evidensbaserte barneavhør

Når barn avhøres om påståtte overgrep, bør de avhøres sensitivt og på en vitenskapsbasert måte, i henhold til evidensbaserte intervjuprotokoller, som NICHD avhørsprotokoll eller andre protokoller basert på vitenskapelig forskning, der det legges vekt på å innhente så mye nøyaktig informasjon som mulig. Bruk av åpne spørsmål vil gjøre det lettere å etterforske hendelsene på en ikke-ledende måte, noe som øker mulighetene for utsatte barn til å gi detaljerte forklaringer.

3. Faser av avhøret og viktigheten av å forberede barnet tilstrekkelig

Avhørere anbefales å gjennomføre avhørene etter visse faser; ta seg tid til kontaktetablering, introdusere avhørssituasjonen for barnet, gå gjennom grunnregler, gjennomføre et prøveavhør og utforske temaet som undersøkes i et godt planlagt, barnestyrt tempo. Avhøret bør rundes av med en avslutning, sikre at barnet har det bra og i den grad det er mulig, forklare hva som vil skje videre. Hele avhøret skal gjennomføres på en barnefokusert måte, inkludert å bygge og opprettholde en tilstrekkelig god relasjon med barnet og støtte det på ikke-suggestive måter.

Etterforskningsavhør med barn fungerer best når de er strukturerte og bør derfor bestå av flere faser som skal hjelpe barn til å stå frem med det som angivelig har skjedd.

Nærmere bestemt bør et rettslig barneavhør **først** starte med å forklare barna grunnreglene for avhøret. Disse grunnreglene informerer ganske enkelt barna om hva de kan forvente seg av selve avhøret, så vel som hva som forventes av dem. For eksempel bør barn få beskjed om at det er greit å si fra hvis de ikke forstår et spørsmål eller når de ikke vet svaret.

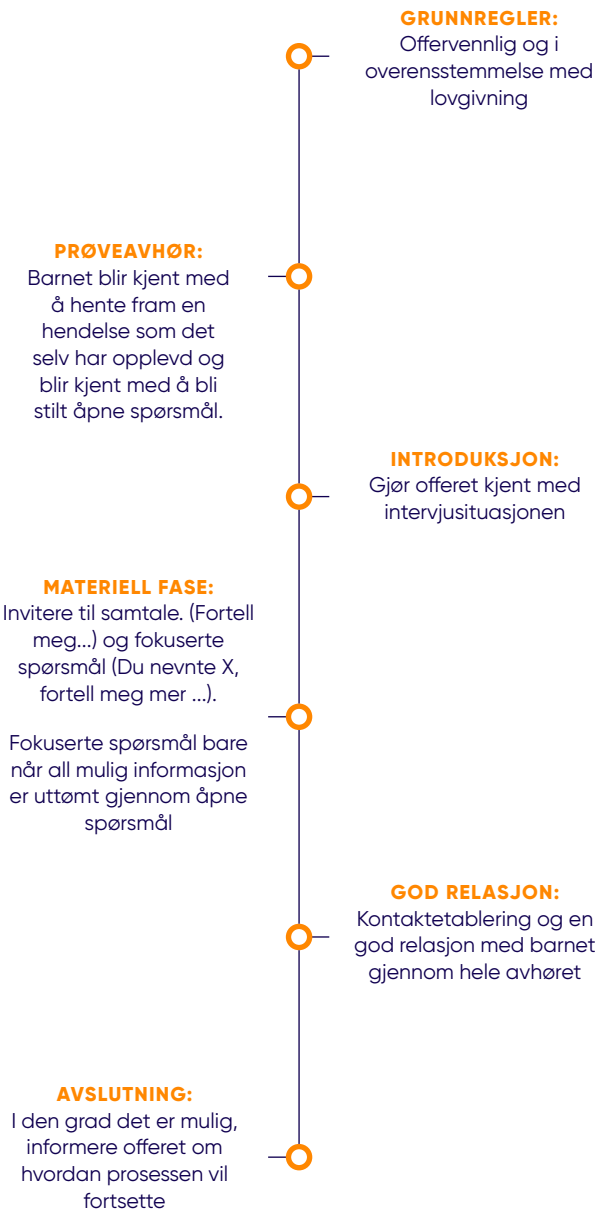
Den **andre fasen** er at god kontakt bør etableres og utvikles med barn. En måte å gjøre dette på er å spørre barn hva de liker å gjøre (f.eks. ”Fortell meg om ting du liker å gjøre”) eller å be dem beskrive en nylig nøytral eller hyggelig hendelse de har opplevd. Målet er å få barna til å føle at de blir lyttet til gjennom å stille åpne spørsmål og engasjere seg i aktiv lytting, og støtte barnets fortelling.

I **tredje fasen** bør barn få anledning til å øve på et avhør om en hendelse som de selv har opplevd, men som ikke er den aktuelle hendelsen (dvs. den hendelsen som er av sentral interesse for avhøreren, for eksempel et påstått overgrep). En avhører kan for eksempel be barnet fortelle noe som skjedde dagen før. Målet med prøveavhøret er at barnet skal bli kjent med å hente fram en hendelse det selv har opplevd, og å få erfart å bli stilt åpne spørsmål. Den ekstra fordelen med denne fasen er at avhører også kan øve på å stille åpne spørsmål.

Etter den tredje fasen kan barn **deretter** bli spurt om de vet hvorfor de blir avhørt (hvis de vet årsaken) på en ikke-ledende måte (f.eks. ”Jeg vil nå snakke om hvorfor du er her i dag”). Hvis barn avslører noe, er rådet å stille så mange åpne spørsmål som mulig. Bare når barnets hukommelse er oppbrukt, kan avhører stille fokuserte eller lukkede spørsmål (f.eks. ”Hvor skjedde det?” eller ”Skjedde det hjemme eller et annet sted?”). Rådet er at etter bruk av slike spørsmål, blir åpne spørsmål stilt igjen (”Du sa at det skjedde hjemme. Fortell meg mer om det»). Videre er det i denne fasen viktig å spørre om påståtte hendelser skjedde én eller flere ganger og stille spørsmål om den første avsløringen.

I **den siste fasen** vil avhører avslutte avhøret der de kan spørre barna om det er andre ting avhøreren trenger å vite, og at barn alltid kan kontakte avhøreren ved behov. I denne fasen bør avhøreren også strebe etter å hjelpe barnet til å avslutte avhøret i en positiv sinnstilstand.

Det rettslige avhørets faser

Mens protokoller som er utviklet for etterforskning av overgrep mot barn kanskje må endres for å brukes i andre sakstyper, gjelder uansett kjerneprinsippene for avhør av barn i alle rettslige avhør (domstol og etterforskning).

Dette gjelder der barn er mistenkte, i forbindelse med barnevernet eller i annen strafferettslig etterforskning som for eksempel ved menneskehandel.

4. Avhørerens tankegang og hypotesetesting

Avhører anbefales å teste ut forskjellige hypoteser når de planlegger, gjennomfører og vurderer avhøret for å redusere risikoen for skjevheter. Dette betyr at avhører bør vurdere mulige alternative forklaringer til det aktuelle utsagnet og gjøre forsøk på å utforske hver av hypotesene når de avhør barn. For eksempel kan en mistanke om overgrep oppstå også for barn som ikke er utsatt for overgrep, for eksempel gjennom misforståelser av barnas beretninger. På den annen side kan barn benekte opplevelser av overgrep når de faktisk har skjedd, for eksempel for å beskytte gjerningspersonen eller på grunn av skyld eller skam. Bruken av åpne spørsmål kan redusere en fiksering på bare én hypotese (f.eks. at ingenting skjedde).

Eksempler på alternative hypoteser i en påstand om fysisk mishandling som involverer en omsorgstvist

- barnet har blitt fysisk mishandlet og forteller sannheten om det,
- barnet har blitt misbrukt, men ikke på en måte som er i samsvar med den aktuelle påstanden,
- barnet har ikke blitt fysisk mishandlet, og påstanden oppsto på grunn av at barnet fabrikkerte en historie om overgrep,
- barnet har ikke blitt fysisk mishandlet, og påstanden oppsto på grunn av en misforståelse av barnets beretninger, oppførsel eller skader,
- barnet har ikke blitt fysisk mishandlet, og påstanden oppsto på grunn av at en forelder, på grunn av en omsorgstvist, coachet barnet til å lyve om at overgrep har funnet sted,
- barnet har ikke har blitt fysisk mishandlet, og påstanden oppsto på grunn av et antydende spørsmål fra en forelder (eller en annen person) som genuint var bekymret for at et fysisk overgrep hadde forekommet
- en uventet forklaring.

For fullstendige anbefalinger, inkludert referanser, se artikkelen.

5. Innspilling av avhør

Det er viktig at avhøret blir tatt opp elektronisk, for å se hvordan barnets beretning har utviklet seg, for å ha en klar oversikt over spørsmålene som har (og de som ikke har) blitt stilt, for å muliggjøre vurdering av intervjukvalitet så vel som for evalueringsformål. Vi anbefaler at strafferettssystemene beveger seg mot å visuelt registrere barnets beretning tidlig i prosessen for å senere kunne bruke opptakene som bevis i retten, og unngå behovet for ytterligere avhør.

6. Antall personer til stede under avhøret

Det anbefales at bare de personer som er nødvendige for avhøret skal være til stede, slik at barnet kan føle seg komfortabel med minste mulige formalitet, noe som letter åpenhet og eventuell avsløring.

7. Kulturelle aspekter og bruk av tolk i avhøret

Avhører rådes til å ta hensyn til kulturelle aspekter, som kulturelle holdninger til kjønn, seksualitet og skam, der forskjellige (f.eks. lengre) strategier for kontaktetablering kan være nødvendige. I avhør der det er behov for tolk, bør avhører forberede avhøret sammen med tolkene. Felles forberedelser før avhøret bør utføres av avhører og tolken for å sikre bevissthet om de viktigste detaljene, for eksempel mulige temaer som skal diskuteres, mulige problematiske språklige og/eller kulturelle forskjeller, den avgjørende betydningen av nøyaktighet, og betingelser for avbrudd. Tolker bør være offisielt sertifiserte og om mulig ha spesialisert opplæring i rettslige og/eller barneavhør.

8. Dukker, kroppsdiagrammer og tegninger i avhøret

Bruk av dukker eller rekvisitter anbefales ikke, og dukkelek eller tegninger av barnet skal ikke tolkes som bevis på overgrep. Men hvis et barn ikke er i stand til å navngi en kroppsdel og/eller bruker et uvanlig ord for en kroppsdel (for eksempel "Han rørte meg på boboen min"), kan et spesielt utarbeidet kroppsdiagram noen ganger brukes for å hjelpe barnet med å indikere kroppsdelen.

9. Online intervju av barn

Nettavhør viser lovende resultater med hensyn til barnevitner, men mer forskning trengs før avgjørende anbefalinger kan gis. Dagens anbefaling er å gjennomføre avhørene personlig, med mindre en kvalifisert avhører ikke er fysisk tilgjengelig (f.eks. på grunn av lang avstand eller nødssituasjoner som krever umiddelbar handling).

10. Opplæring av avhører

Avhører bør få spesialisert opplæring, inkludert kontinuerlig vurdering og tilbakemelding på intervjustil. Opplæring over tid har vist seg å være mer fordelaktig enn et engangstilbud. Opplæring som inkluderer praktiske muligheter og omfattende tilbakemeldinger er mer effektiv enn ren klasseromundervisning. Tilbakemeldingene bør være umiddelbare, kontinuerlige og detaljerte, med søkelys på kommunikasjonsmønstre og formulering av spørsmål fra avhører. Suggestive og upassende tvungne valg skal unngås. Kvalitetskontroll bør omfatte analyse av innspilte/observerte avhør for å fastslå kvaliteten og kvantiteten av informasjonen som er innhentet for å sikre nøyaktigheten og nytten av barnets vitnemål.

Et godt forberedt rettslig avhør med barn, støttet av opptak, fremmer nøyaktighet, pålitelighet og god stemning. Slike opptak bidrar til kvalitetskontroll, opplæring og presentasjon i rettssalen, til fordel for alle deltakere i prosessen.

